

TEGEN DE KWAKZALVERIJ TE4547

UITGAVE VAN DE VERENIGING TEGEN DE KWAKZALVERIJ, VERENIGING
ALTERNATIEVE BEHANDELMETHODEN EN TOT BESTRIJDING VAN DE KWAKZALVERIJ

Softlasers in de tandheelkunde

Op 3 oktober 1992 oefende ik in mijn jaarrede (gepubliceerd in het Actieblad van nov. 1992) scherpe kritiek uit op de ontijdige en agressieve wijze waarop in de vaderlandse tandheelkunde het gebruik van softlasers wordt gepropageerd. Als hoofdschuldigen aan deze bevordering der tandheelkundige kwakzalverij noemde ik de Amsterdamse tandarts dr. Oudhof en de firma Medical Laser Technology (MLT). Inmiddels hebben zich over deze materie verscheidene experts uitgesproken en ook Oudhof zelf liet zich niet onbetuigd.

De heer Oudhof verzocht ons bij schrijven d.d. 9 oktober 1992 terughoudendheid te betrachten bij het bevorderen van en publieke discussie over de lasertherapie, "naar de klinische relevantie waarvan hij zelf, op verzoek van de Nederlandse Maatschappij van Tandheelkunde (NMT), onderzoek verricht". In zijn voordrachten zou hij slechts "het mogelijk zinvol klinische gebruik van de lasertherapie bespreken om misbruik te voorkomen"! Oudhof stelde zich vierkant achter de bestrijding van kwakzalverij en "occulte technieken" en zond ons een pakket van twaalf artikelen waaruit de heilzame werking van de softlasers zonneklaar zou blijken. Want hoewel het bestuur van de NMT ons liet weten een uitspraak over de aanvaardbaarheid van de softlasers op te willen schorten totdat de werkgroep Technologie over deze behandelwijze een uitspraak heeft gedaan, daarop hoeft Oudhof zelf kennelijk niet te wachten.

En dat terwijl hij zelf nota bene deel uitmaakt van deze commissie, die onder voorzitterschap staat van F.C.M. Hamann! Want hoewel de commissie nog lang geen eindrapport heeft uitgebracht: Oudhofs propaganda-offensief gaat onverminderd voort. Zo gaf hij op 28 januari 1993 nog een "cursus", waarvoor tandartsen zich voor f 175,- inschrijfgeld konden laten bijscholen in deze techniek. De beschrijving van de cursus-inhoud luidde letterlijk: "Bijna in alle aspecten van de praktijkvoering kan het gebruik van de softlaser voordelen bieden. Uitschieters hierbij vormen het pijnloos toedienen van anesthesie, het voorkomen en behandelen van zenuwtraumata na M3-extractie en het succesvol behandelen van voorheen therapieresistente syndromen als aften, koortslippen en neuralgie".

Twaalf artikelen die niet overtuigen

De twaalf artikelen, die wij van Oudhof kregen toegezonden rechtvaardigen zijn enthousiasme naar onze smaak allerminst. Er zat slechts één artikel bij over de toepassing van softlasers in de tandheelkunde en de conclusie van dat artikel viel uit ten nadele van deze techniek (Carillo e.a.: *International Dental Journal* (1990) 40, 31-36)! De andere artikelen hadden als teneur, dat soms wel biologische effecten van softlasers aangetroffen werden, maar dat eerst nader onderzoek noodzakelijk was om meer inzicht in het mogelijk klinisch effect te verkrijgen.

Het blad van de VU (de ACTA, waaraan Oudhof als parttimer verbonden is, is een gemeenschappelijke instelling van VU en AMC), *Ad Valvas* besteedde in 10 december 1992 uitvoerig aandacht aan de activiteiten van Oudhof, die aan de journalist van het blad de correspondentie tussen hem en de Vereniging tegen de Kwakzalverij ter inzage verstrekke. In dat artikel legde *Ad Valvas* de vraag of softlasers als kwakzalverij beschouwd moesten worden voor aan dr. M.A.J. Eijkman, tandheelkundig medewerker van de wetenschapsbijlage van *NRC Handelsblad* en aan prof. dr. I. van der Waal, hoogleraar pathologie van de mondholte aan de VU en hoofdredacteur van het *Nederlands Tijdschrift voor Tandheelkunde* (niet te

verwarren met het Nederlands Tandartsenblad!).

Eijkman deelde *Ad Valvas* mede geen publikaties uit respectabele tijdschriften te kennen waarin positieve resultaten van de softlaser zijn beschreven. Daarom heeft hij hierover in *NRC Handelsblad* ook nog niet willen schrijven. Ook Van der Waal was duidelijk in zijn uitspraken: "Die onderzoeken waar Oudhof op doelt bevatten geen controlegroepen en snijden wetenschappelijk geen hout. Het is daarom erg voorbarig om de softlaser te propageren. Maar misschien ben ik verkeerd geïnformeerd."

En dan nog Keur en Sneltsjes Dental!

Staat Oudhof dan helemaal alleen in zijn taaie strijd? Neen, dat is toch niet het geval. Behalve de eerder genoemde firma *MLT* blijkt ook de Haarlemse firma *Keur en Sneltsjes Dental* de groeiemarkt van de softlasers te hebben ontdekt en ook zij organiseert nascholingsavonden voor tandartsen, waar Oudhof het woord voert. De firma importeert de zgn. P-laser met talrijke voordelen: o.a. een 30 mW output waardoor de behandeltime wordt teruggebracht tot 15 à 120 seconden. Ook hier bevordering van creatief declareren, want in het materiaal van de firma heet het: "In Nederland wordt voor een korte behandeling met laserapparatuur gerekend als een röntgenonderzoek van circa f 25,-." Daarna volgt een uiteenzetting wanneer de aanschaffer uit de kosten is.

Naast deze allerminst belangeloze medestanders heeft Oudhof er toch nog op zijn minst twee andere. Voor f 190,- kunt u zich namelijk eigenaar noemen van het boek *Lasertherapie in de tandheelkundige praktijk*, geschreven door Oudhof, Danhof en Hesselink. Of deze laatste van beter kaliber zijn dan onze pionier valt ernstig te betwijfelen, want het boek werd in een recensie in het *Nederlands Tandartsenblad (NT)* werkelijk volledig de grond in geboord door Toors. Deze schreef daar (*NT* 18/1992) o.a.: "De literatuurlijst van deel I omvat 48 titels (gemiddeld 16 jaar oud!), waarvan de relevantie niet erg duidelijk is. De indruk dringt zich op dat veel auteurs elkaar voortdurend napraten en overschrijven." Even later: "De schrijver slaagt er niet in de informatie op een prettig leesbare wijze tot een logisch opgebouwd verhaal samen te smeden." Sommige claims klinken volgens Toors best aannemelijk, maar literatuurverwijzingen zijn nauwelijks te vinden. "Als we de drie publikaties van Oudhof zelf (in het *NT*) buiten beschouwing laten, dan vinden we op 131 publikaties er slechts 2 met betrekking tot lasertoepassing in de tandheelkunde. Slechts één ervan is experimenteel en heeft betrekking op de invloed van de laser op wondgenezing van het verhemelte bij een bepaald soort proefdieren."

Bijval uit homeopathische kring

In een ingezonden reactie in het *NT* 23/1992 (dec. 1992) krijgt Oudhof bijval van A.J.M. Heintzberger, die schrijft namens de

(vervolg op pag. 2)

Inhoud

C.N.M. Renckens:

Softlasers in de tandheelkunde	1
Bloesemtherapie	3
De omstreden docent homeopathie (slot)	3
Wetenschappelijk onderzoek naar absurde claims ..	4
C.N.M. Renckens:	
Hedendaagse Kwakzalverij (II, slot)	6

Vereniging tegen de Kwakzalverij

Opgericht 1 januari 1881

Correspondentie-adres: Bergse Dorpsstraat 101
3054 GC Rotterdam; tel. 010-4187149

Bestuur:

Voorzitter: C.N.M. Renckens, Hoorn

Secretaris: I.A. van de Graaff, Rotterdam

Penningmeester: dr. H.A.M. Voorbij, Zwolle

Leden: drs. P.C. Bügel, Groningen; mr. Th. Douma, Haarlem; C.P. van der Smagt, de Bilt; prof.dr. H. Timmerman, Voorschoten; D. Uitterdijk, Medemblik; W.M. Veenema, Joure

Adviserende leden: S. Lelie, Middelburg; prof.dr. F.A. Nelemans, Duivendrecht

Redacteur: J.Th. Balk, Keverberg 54, 1082 BE Amsterdam.

Het Actieblad tegen de Kwakzalverij verschijnt 5x per jaar.

Abonnement: f 35 per jaar.

Postgiro van de Vereniging: 32237 ten name van Penningmeester van de Vereniging tegen de Kwakzalverij, Zwolle.

De contributie bedraagt thans minimaal f 40 zulks met inbegrip van het abonnement op het Actieblad tegen de Kwakzalverij; voor studenten en leerlingverpleegkundigen f 10; begunstiger wordt men door een schenking aan de vereniging van minimaal f 100.

2

(vervolg van pag. 1)

Nederlandse Vereniging van Homeopathische Tandartsen. Binnen deze (zwaar door VSM gesponsorde) kring blijkt de lasertherapie al vele jaren heel normaal te zijn! Heintzberger wijst nog eens nadrukkelijk op het ondergewaardeerde werk van professor Alexander Gurwitsch uit Leningrad (1932) over het zogenaamde 'Biologische inductie-effect'. Twee Nobel-prijswinnaars hebben bovendien recent tussen cellen ionenkanalen kunnen aantonen, die het aan biofotonen mogelijk maken informatie-overdracht tussen cellen te bewerkstelligen! Deze recente wetenschappelijke ontdekkingen sluiten prachtig aan bij hetgeen al lang bekend is uit de acupunctuur, alwaar de informatie-overdracht via meridianen verloopt, waarbij elektromagnetische krachten ook een prominente rol zouden spelen. Aldus Heintzberger. Hij riep Toors en alle tandartsen van Nederland meer aandacht te besteden aan de "alternatieve" literatuur.

BESLUIT

Op 7 november richtte Oudhof zich in een brief tot het bestuur van onze Vereniging, waarin hij zich beklagde over de "geborneerde toon van de voorzitter". Deze zou zich denigrerend hebben uitgelaten over een "collega" en daarmee een smet hebben geworpen op "ons collectief medisch handelen", alsmede op de Vereniging tegen de Kwakzalverij. Hij meldde zich tevens aan als lid van onze Vereniging. De brief van Oudhof is in de bestuursvergadering van november besproken en het bestuur stelde zich toen volledig achter het door de voorzitter gevoerde beleid. De brief van secretaris Van de Graaff d.d. 23 november 1992, waarin dit standpunt ter kennis van Oudhof werd gebracht luidde: "Het bestuur is tenslotte van gevoelen, dat de in deze brief neergelegde visie voor u aanleiding zal zijn om uw verzoek als lid toe te treden tot de Vereniging tegen de Kwakzalverij in te trekken."

Prompt op 29 november 1992 verzond Oudhof zijn reactie in een "open brief", bedoeld voor alle leden van onze vereniging. Hij wijst er daar uitvoerig op dat er in de benadering van de kwakzalverij tussen hem en onze Vereniging geen principiële verschillen bestaan en dat hij, overigens zonder veel waardering voor de huidige voorzitter op te kunnen brengen, gaarne wil meehelpen in de strijd tegen kwakzalverij anno 1992. Immers, "nog steeds woekert de kwakzalverij voort in onze samenleving en nog steeds dient zij met kracht

bestreden te worden" enzovoort. Hij handhaafde nadrukkelijk zijn verzoek om als lid te worden toegelaten.

Geen toelating als lid

De brief van Oudhof is op 21 januari 1993 in de bestuursvergadering aan de orde geweest en van de beslissing van het bestuur is de heer Oudhof inmiddels op de hoogte gebracht. Onder verwijzing naar artikel 16, lid 4 van de statuten, waarin het recht van de vereniging is vastgelegd om mensen, wier handelingen in strijd zijn met het doel der vereniging, als lid te weigeren, heeft het bestuur hem medegedeeld, dat er van een toelating als lid geen sprake kan zijn.

Gelukkig zijn er intussen in tandheelkundig Nederland velen, die hun gezonde verstand bewaren en die niet gediend zijn van het speculeren van de laser-maffia op lichtgelovigheid en ordinair winstbejag bij tandartsen. In het NT van januari 1993 beklagde tandarts Admiraal zich over de agressieve reclame-campagne van de firma Keur en Sneltjes Dental. Deze club gaf in de decembermaand extra korting bij de aanschaf van de P-laser onder het motto "Laserlicht en niet alleen bij kerst!". Vooral de suggestie tot creatief en additief declareren, die de firma deed, wekte bij Admiraal ontstemming. Zijn laatste alinea luidde dan ook: "Hier worden zeker de goedwillende additief geïnteresseerde collegae met een alternatief winstbejagsausje overgoten door een recht-toe-recht-aan commercieel bedrijfje. Dat is niet Keurig, Sneltjes."

C.N.M. Renckens

En nu ook nog "bedrijfshomeopathie"!

De niet-artsen, die zich bezig houden met alternatieve geneeswijzen hebben het niet gemakkelijk. Niet alleen zijn zij formeel nog altijd wetsovertreders, maar de kritische consument lijkt in toenemende mate te kiezen voor de medisch onderlegde alternatieve, die in ieder geval, zo denken de slachtoffers tenminste, in staat is een goede diagnose te stellen en beter kan afwegen welke therapiekeuze in hun bijzondere geval gemaakt moet worden. De jaarlijkse peilingen van het CBS over de alternatieve consumptie in ons land tonen dan ook, dat deze nog steeds stijgt, maar dat deze groei vrijwel uitsluitend tot stand komt door toename van de omvang van door artsen verleende alternatieve hulpverlening.

De niet-artsen tonen in hun omzet slechts een zeer flauwe groei. De talrijke afstuderenden aan de Akademies voor Natuurgeneeswijzen (Meppel, Hilversum, Bloemendaal en Amersfoort) hebben het niet eenvoudig als zij de door zware studie verkregen kennis willen aanwenden om daarmee in hun levensonderhoud te voorzien. Creativiteit om dat grote doel, succesvol geneeswijzer te zijn, te bereiken is dringend gewenst. Zo ontvingen wij bijv. recent van een bestuurslid van de oudercommissie van een grote scholengemeenschap te Hoorn een brief, welke was verzonden door een tweetal "klassiek homeopaten" van het vrouwelijk geslacht, waarin deze aanboden voor de ouders van de leerlingen een gratis lezing te verzorgen over hun heilzame geneeswijze. De oudercommissie trapt er niet in.

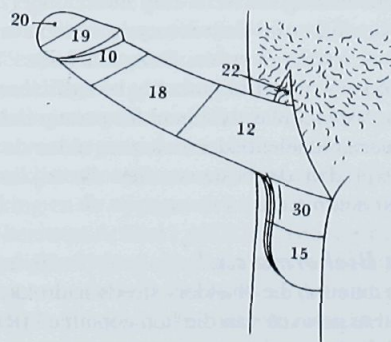
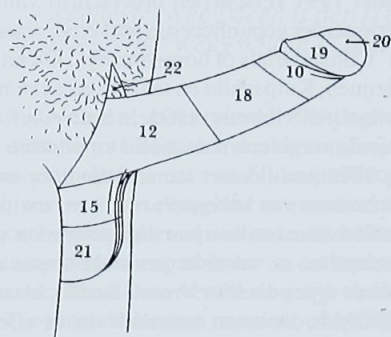
Een briljant idee kregen twee in Hilversum opgeleide homeopaten, Wim Gelderblom en Co van Twillert. Zij vestigden in Nijkerk het "Centrum voor Homeopathische Hulpverlening Nederland". Dit centrum telt drie "afdelingen": een polikliniek voor particulieren (geen enkel ziekenfonds betaalt die onzin natuurlijk), het instituut voor nascholing klassieke homeopathie en - en nu komt het - het instituut voor *bedrijfshomeopathie*! De doelstelling van dit instituut is "het gezondheidsniveau van de individuele werknemer binnen een bedrijf te verhogen door middel van homeopathische behandeling". Aldus Gelderblom in een interview in het *Nederlands Dagblad* van 6 januari 1993. Homeopathie is volgens hem bij uitstek geschikt om een rol te spelen bij het terugdringen van het ziekteverzuim en de arbeidsongeschiktheid. "Het is geen geringe pretentie, dat geef ik toe. Maar op grond van ervaringen in het verleden kan ik toch wel zeggen dat wij dat waar kunnen maken".

Het centrum dat zich toelegt op de behandeling van de totale persoon heeft contact met het GAK in Apeldoorn en er zijn al meer "veelbelovende" contacten tot stand gebracht, o.a. met een groot accountantskantoor. Tenslotte delen de initiatiefnemers mede, dat nog samenwerking met een universiteit wordt gezocht. Misschien voor de zojuist aan de VU benoemde bastaardhomeopaat Bodde een kans om zijn dwaalleer in één keer midden in de maatschappelijke belangstelling te brengen? Wij hopen intussen dat de bedrijfshomeopaten de kans krijgen om hun pretentie waar te maken: immers wat zullen de CAO-onderhandelingen in ons land niet oneindig veel soepeler verlopen, als wij op deze manier verlost kunnen worden van de noodzaak om dat akelige WAO-gat te hoeven dichten.

"Reflexzones" voor Bach-bloesems

Edward Bach (1886-1936) was een Engelse homeopaat in wiens ogen ziektesymptomen slechts de lichamelijke manifestaties waren van negatieve stemmingen. Hij zocht naar wegen om ziekte te behandelen met "met zonne-energie beladen" bloembloesems, die hij in alcohol verdunde. Volgens de Zwitser Dietmar Krämer, auteur van het zo juist verschenen *Nieuwe therapieën met Bach-bloesems* (Ankh-Hermes; prijs f 79,90), bezat Bach zo'n buitengewone gevoeligheid dat bij slechts een blad van een plant op zijn tong behoefde te leggen om de uitwerking ervan op lichaam en psyche van de mens te voelen! Krämer werkte Bach's concept verder uit, waarbij hij gebruik maakt van diagnose via huidzones en van toepassingen van de bloesems direct op de huid in plaats van inname via de mond. Bij ziekte ontstaan, volgens de auteur, plaatselijke "veranderingen in de energetische structuur van de huid", die vaak leiden tot pijn of sensibiliteitsstoornissen. Deze "reflexzones" worden in het boek zeer uitgebreid afgebeeld en nemen bijna de helft van het 402 pagina's tellende werk in beslag. Veelvuldig verwijst de auteur tenslotte naar grote namen als de Duitse mysticus Gichtel, die in 1696 de chakra's beschreef, de theosofen Blavatsky en Besant, de Weense denker Rudolf Steiner en het Russische oplichtersechtpaar Kirlian, die menselijke aura's fotograferden.

C.N.M. Renckens

De "reflexzones" op een mannelijk lichaamsdeel; illustratie uit het besproken boek van Dietmar Krämer "Nieuwe therapieën met Bach-bloesems".

De omstreden docent homeopathie (slot)

"*l'Homoeopathie est la médecine des charlatans!*"
Trousseau

Op 10 februari 1993 kwam het college van decanen van de Vrije Universiteit bijeen. Op de agenda stond o.a. de vraag of de Rotterdamse huisarts-homeopaat Bodde, voorgedragen door de Koninklijke Nederlandse Vereniging voor Homeopathie, inderdaad benoemd zou worden als privaattoecent homeopathie aan de faculteit der geneeskunde. Bij dit agendapunt werden de hoofdrollen gespeeld door de rector magnificus, prof. dr. C. Datema, en de decaan van de medische faculteit, prof. dr. T. Sminia. Lang schijnt de discussie niet te hebben geduurd en nog diezelfde middag ontving de heer Bodde het verlossende nieuws: hij was benoemd en voor de studenten geneeskunde aan de Vrije Universiteit was daarmee het homeopathie-onderwijs tot ver in de 21e eeuw gegarandeerd. In het Alkmaarse bedrijf VSM, dat in de heer Bodde een gewaardeerd propagandist heeft, knalden nog diezelfde middag de champagnekurken tegen de luxe plafonds. Er heerste grote vreugde over het feit, dat de geplaagde homeopathie toch zijn enige bruggehoofd naar een universitaire instelling had kunnen handhaven.

De twee reeds lang overleden mannen, die voor dit merkwaardige anachronisme verantwoordelijk zijn en nog tot ver na hun dood grote invloed blijken te hebben op deze Amsterdamse universiteit zijn, het moge bekend verondersteld worden, de Duitse vrijmetselaar en oprichter der homeopathie Hahnemann (1755-1843) en de oprichter der VU, de gereformeerde politicus Abraham Kuyper (1837-1920).

Abraham Kuyper en het pokkenbriefje

Van deze twee coryfeeën zou de laatste ongetwijfeld met instemming hebben kennis genomen van de beslissing van het college van decanen. Immers Kuyper had een grote sympathie voor niet-orthodoxe geneeswijzen als homeopathie en natuurgeneeskunde. Hij had ook anderszins blijk gegeven van eigenzinnige opvattingen op geneeskundig gebied. Zo verzette hij zich lange tijd krachtig tegen het zogenaamde pokkenbriefje als voorwaarde voor toelating tot het lager onderwijs. Het Amsterdamse gemeentebestuur had met deze verstandige eis een effectief wapen tegen de in de 19e eeuw nog regelmatig optredende pokken-epidemieën in de stad en kon op deze wijze een hoge vaccinatiegraad onder schoolkinderen bewerkstelligen. Kuyper wilde er niets van weten.

Kuyper's liefde voor de natuurgeneeskunde bracht hem in 1911 zelfs nog in aanraking met de Belgische politie: op aanraden van zijn Brusselse natuurarts verrichtte Kuyper in ontklede toestand gymnastische oefeningen voor een open raam. Hier zou weinig tegen zijn geweest, ware het niet dat Kuyper voor deze weldadige activiteit de eerste etage van zijn hotel, Métropole aan het drukke De Brouckèreplein, had uitgekozen! Voorbijgangers meenden met een exhibitionist van doen te hebben en alarmeerden de politie, die de bejaarde politicus gevatelijk afvoerde.

De affaire leidde o.a. tot een fraaie spotprent van Albert Hahn in het socialistische blad *De Notenkraker* (zie illustratie). Voor Abraham Kuyper, destijds door VU-studenten naar zijn laatste rustplaats in Den Haag gebracht, zal de beslissing van het college van decanen derhalve geen reden zijn geweest om zich in zijn graf nog aan lichamelijke activiteiten over te geven. Tijdens zijn leven had Kuyper zich een warm voorstander van een leerstoel homeopathie aan de VU betoond.

Buste van Hahnemann ook op de foto!

Of Hahnemann, precies 150 jaar na zijn teraardebestelling in Parijs, even rustig van het goede nieuws kennis zou hebben genomen valt intussen ernstig te betwijfelen. In diverse door Bodde gegeven interviews liet deze zich breeduit fotograferen voor de buste van

Hahnemann. Maar in diezelfde interviews (o.a. in het VU-blad *Ad Valvas* en *Het Parool*) liet Bodde zich kennen als een voorzichtig en genuanceerd man: "Soms heb je aan reguliere geneeskunde voldoende. Ik zie niet in waarom je zo nodig altijd een homeopathisch middel moet voorschrijven. Er is op zich niets tegen om reguliere en homeopathische middelen te combineren, maar het is niet altijd nodig".

Hahnemann dacht daar aanzienlijk anders over en voerde tijdens zijn leven een felle strijd tegen leerlingen, die methoden uit de homeopathie en de "allopathie" meenden te moeten combineren. Zo schreef hij in het *Leipziger Tageblatt* van 3 november 1832 een artikel, getiteld "Ein Wort an die Leipziger Halbhomöopathen", waarin hij zich in zeer scherpe bewoordingen uitsprak over enkelen, die zich voor homeopaat uitgaven, maar intussen niet schromen "Quacksalbereien" als aderlatingen, Spaanse vlieg, allerlei zalven, braakmiddelen, laxemiddelen, warme baden, het verderfelijke calomel etc. voor te schrijven!

Aan de aanwending van dit soort therapieën herkent men, volgens Hahnemann, "Kryptohomöopathen" als leeuwen aan hun klauwen. Toen er van de zijde van zijn leerlingen gewezen werd op het feit, dat goede behandelingswijzen buiten de homeopathie niet verwaarloosd mochten worden, antwoordde de meester dat zo'n antwoord een "beispeillosen Anmassung" was, een "unhomöopathisches Verbrechen" van de zijde van de "Bastardhomöopathen", oftewel "Frevler" (misdadigers). Het conflict leidde tot een heuse vredesconferentie in Cöthen, bedoeld om Hahnemann met zijn eigenzinnige leerlingen te verzoenen. Deze poging strandde echter hopeloos.

Aanzienlijke geschiedvervalsing

De Rotterdamse "huisarts-met-de paragnost op zolder" zou dus door zijn grote Leermeester ongetwijfeld als een misdadige bastaard-homeopaat zijn beschouwd. Het getuigt dan ook van een aanzienlijke geschiedvervalsing, dat Bodde zich niettemin op foto's zo prominent laat afbeelden voor de buste van Hahnemann. Zou de Rotterdammer weten dat zoiets in Amsterdam een gotspe wordt genoemd? Bodde, bastaardhomeopaat: de studenten geneeskunde aan de VU worden van harte gefeliciteerd!

P.S.: Wij hadden het voornemen om tegen de heer Bodde een proefproces te beginnen ter toetsing van de thans vigerende KNMG-gedrageregels met betrekking tot het toepassen van "andere geneeswijzen". Deze gedragsregels verbieden namelijk het toepassen van dit soort geneeswijzen *expressis verbis*, maar dat lijkt er in de praktijk niet toe te hebben geleid, dat de (gelukkig weinig talrijke) alternatieve artsen hun lidmaatschap van de KNMG in 1991 ook metterdaad hebben opgezegd. De

heer Bodde, een overtuigd homeopaat die nu ook nog de jeugd gaat bederven met zijn dwaalleer, leek ons een geschikte kandidaat om de waarde van de KNMG-regels eens te toetsen bij de interne rechtspraak van de artsenorganisatie. Hij zou natuurlijk geroeyeerd zijn geworden. Bodde blijkt echter, van zijn standpunt uit verstandig en consequent maar voor ons spijtig, geen lid van de KNMG.

C.N.M. Renckens

Wetenschappelijk onderzoek van absurde claims

In het Engels lijkt het altijd zo veel mooier te klinken: "Extraordinary claims require extraordinary evidence, and randomised clinical trials, applied to absurd claims, are more likely to mislead than to illuminate." Deze uitspraak van Skrabanek, o.a. neergelegd in een publicatie in het orgaan van onze Engelse zustervereniging Health Watch (Newsletter 1990; - 5), is voor mij uitgangspunt geweest voor een artikel in *Medisch Contact*, getiteld "Effectiviteitsonderzoek alternatieve geneeswijzen, een pleidooi tegen." (MC 47, p. 395-397; 1992).

In dat artikel heb ik betoogd dat serieus onderzoek van absurde beweringen uit de alternatieve geneeskunde niet alleen op theoretische gronden verwerpelijk is en makkelijk misbruikt kan worden door kwakzalvers, maar ik heb dat ook ondersteund door te wijzen op het inmiddels in ons land verrichte onderzoek naar alternatieve geneeswijzen, zoals dat sinds een aantal jaren voornamelijk met subsidie van WVC heeft plaatsgevonden. De opbrengst van dit soort onderzoek, dat wij nog te danken hebben aan de heilloze aanbevelingen van de Commissie-Muntendam, bleek bij een onafhankelijke beoordeling ervan zeer teleurstellend te zijn.

In ons land heeft de vakgroep epidemiologie van de Maastrichtse universiteit aanzienlijke sommen gelds binnengesleept voor het verrichten van dit type onderzoek. In de kolommen van het Actieblad is daar al meermalen ernstige kritiek op uitgeoefend. Wij hoeven in dit verband alleen maar de naam van Knipschild te noemen, die zelfs verschillende van zijn assistenten, jonge artsen, heeft laten promoveren op dergelijk onderzoek. Zo verschenen daar proefschriften over manuele therapie en over de werkzaamheid van voedingssupplementen. Dit laatste in november 1991 verschenen proefschrift van Jos Kleijnen bestaat uit een serie eerder gepubliceerde artikelen, waaronder het bekend geworden "Clinical trials of homeopathy". Dit artikel werd geschreven door Kleijnen, Knipschild en ter Riet en verscheen in het *British Medical Journal* van 9 februari 1991. In het *Nederlands Tijdschrift voor Geneeskunde* vergeleek redactielid en klinisch farmacoloog dr. L. Offerhaus Knipschild met iemand die door meta-analyse van sprookjes het bestaan van kabouters tracht te bewijzen!

Toch is datzelfde artikel intussen een leerstuk geworden voor alle homeopaten in Nederland en er wordt te pas en te onpas naar verwezen door uiteenlopende types als Piet Vroon, Bodde, klassiek homeopaten en door NEHOMA, die eraan ontleende dat de effectiviteit van de homeopathie na dat artikel nu wel vaststond. Hoewel het artikel eindigt met de aanbeveling dat eerst nog nader onderzoek wenselijk is, blijkt toch tegelijkertijd dat met name één zin er uit "gefundenes Fressen" voor kwakzalvers is. Deze zin luidt: "The evidence presented in this review would probably be sufficient for establishing homeopathy as a regular treatment for certain indications". Veel regulier geneesmiddelenonderzoek zou, aldus de auteurs, niet veel beter zijn dan de beste studies die zij in de homeopathische literatuur aantreffen.

Financiële steun van Biohorma c.s.!

Waarom zouden de auteurs, die er elders steeds nadrukkelijk blijk van geven "geen bal te geloven van die homeopathie" (Knipschild) zo'n voor tweeërlei uitleg vatbare zin hebben opgenomen in hun conclusie? Wel, het antwoord is te vinden op pag. 2 van Kleijnen's proefschrift: "De publicatie van dit proefschrift werd

mede mogelijk gemaakt door financiële steun van: Stichting Dr. Ir. J.H.J. van de Laar, VSM Geneesmiddelen B.V., Biohorma Beheer B.V., Lichtwert Pharma GmbH, Pharmafood B.V., Indros & Pflüger B.V., Dr. Willmar Schwabe GmbH & Co." Snapt u wel?

Het Nederlands ministerie van WVC heeft inmiddels besloten de subsidiekraan voor dit type doodlopend onderzoek wat minder wijd open te zetten. En wat lezen wij in *Het Parool* van 13 februari 1993? Vanwege de gigantische hoeveelheid geld, die gemoeid is met de grote consumptie van homeopathische en natuurlijke geneesmiddelen aldaar heeft het Duitse parlement er bij de Bondsregering op aangedrongen wetenschappelijk onderzoek te doen verrichten naar de werkzaamheid van onder andere homeopathie, kruidengeneeskunde, acupunctuur, Kneipp-kuren en andere geneeskunsten. Bij de universiteit van Freiburg (aldus de *New Scientist* van 6 februari 1993) is al een project gestart waar de werkzaamheid van homeopathische geneesmiddelen volgens wetenschappelijke standaarden (dubbelblind met placebo's) zal worden beoordeeld. Voor het project is tien miljoen mark beschikbaar gesteld. Tevens zal in het kader van dit project ook worden gekeken naar de effectiviteit van sommige allopathische medicijnen en technieken.

Soortgelijke geluiden komen ook uit Japan, waar het ministerie voor internationale handel en industrie onderzoek gaat financieren naar opvattingen uit de wereld van de New Age, die kennelijk ook in het land van de rijzende zon aan populariteit winnen. Er wordt een research instituut opgericht voor wetenschappelijk onderzoek van kunst, cultuur en parapsychologie - zoals telepatie en helderziendheid - om eventueel de resultaten ervan mogelijk in toekomstige industrie te kunnen verwerken!

Nederland voelt zich in de internationale gemeenschap der naties vaak een dwerg, maar het mag ons toch weer iets van dat Oranje-gevoel geven, dat ons land op het gebied van onderzoek naar absurde claims werkelijk koploper in de gehele wereld genoemd mag worden. Waarin een klein land groot kan zijn! Wordt het geen tijd, dat Knipschild een ere-doctoraat ontvangt aan de universiteit van Nijnerode?

R.

Waarin onderscheidt de mens zich van het dier?

"Tweederlei weegsteen is den Heere een gruwel, en de bedriegelijke weegschaal is niet goed".

Spreuken 20:23

Over enkele weken viert de "Wijziging van het Besluit Farmaceutische hulp ziekenfondsverzekering" zijn vierde verjaardag. Deze maatregel behelsde dat vanaf 1 mei 1989 geneesmiddelen, die ook vrij bij de drogist verkrijgbaar waren, niet meer door het ziekenfonds vergoed werden. Een opvallende uitzondering werd gemaakt voor zogenaamde homeopathische en antroposofische geneesmiddelen. Staatssecretaris Dees verwees bij zijn toelichting naar een motie uit 1983, waarin de Kamer unaniem uitsprak dat deze middelen voor ziekenfondsrekening verkrijgbaar zouden moeten blijven.

Het beoordelen van de werkzaamheid van geneesmiddelen is een zaak die veel specifieke deskundigheid vereist. Bij de Wet op de Geneesmiddelenvoorziening van 1964 besloot het parlement deze beoordeling van geneesmiddelen over te laten aan het College ter beoordeling van geneesmiddelen. Volgens deze wet komen geneesmiddelen voor registratie (en daarmee tevens voor vergoeding door de ziektekostenverzekeraars) in aanmerking indien zij o.a. de gestelde werking en de opgegeven kwalitatieve en kwantitatieve samenstelling bezitten. Artikel 1, lid 3, biedt de regering merkwaaardigerwijs de mogelijkheid deze eisen niet van toepassing te verklaren indien "het belang van de volksgezondheid dat nodig maakt". Het was deze wettelijke ruimte, die het mogelijk maakte de volstrekt onwerkzame waterhandel van de homeopathie en de Steiner-adepten binnen het verstrekkingspakket te handhaven. Volgens parlementariërs hebben deze middelen namelijk grote "sociaal-medische" betekenis.

Terwijl de farmaceutische industrie wordt geconfronteerd met steeds scherpere eisen bij het registreren van nieuwe geneesmiddelen worden de alternatieve middelen volledig vergoed zolang ze maar voorkomen in het archaische *Deutsche Homöopathisches Arzneibuch*. De beledigende *Kaltstellung* van het College ter beoordeling van geneesmiddelen in deze is een schoolvoorbeeld van spijziek, irrationeel en op electorale overwegingen stoelend wanbeleid. Het is tevens een klassiek voorbeeld van de bedrieglijke weegschaal waarop de Schrift duidt in het hierboven aangehaalde dictum uit het Oude Testament.

Groeiende consumptie "waterhandel"

De maatregel heeft er inmiddels toe geleid dat ten eerste de consumptie van deze onwerkzame middelen is gestimuleerd en dat ten tweede deze middelen in toenemende mate door artsen worden voorgeschreven, die middels hun handtekening de patiënt verzeke- ren van een gratis verstrekking van deze placebo's. De kosten voor aanvankelijk de premiebetaler en inmiddels (na de onderbrenging van de geneesmiddelen in de AWBZ) de belastingbetaler zijn na de invoering van het obscurantistische besluit van 1 mei 1989 navenant gestegen. Vorig jaar klaagde de voorzitter van de Nederlandse Drogisten Bond zich nog over deze concurrentievervalsing, die zijn branche zo'n 60 miljoen gulden omzet zou hebben gekost, welke nu in de zakken van de apothekers vloeit! Recent gepubliceerde KNMP-cijfers over 1991 (Data en Feiten) laten inderdaad een sterke groei zien van het aantal homeopathische prescripties: deze sector was binnen het assortiment van de apotheken de snelst groeiende en nam toe van twee procent van de totale omzet (zo'n vier miljard) naar drie procent! In Hollandse guldens betekende dat eind 1991 een bedrag van 120 miljoen gulden.

Waarschijnlijk had de befaamde Britse internist Osler gelijk toen hij stelde, dat de belangrijkste eigenschap, waarin de mens zich onderscheidt van het dier, gelegen is in het sterke verlangen van de mens om geneesmiddelen in te nemen. Aan al diegenen die vol overgave homeopathische middelen als Natrium Muriaticum D 30 (triljardvoudig verdunde keukenzout-oplossing) wensen in te nemen, dient derhalve geen strobreed in de weg te worden gelegd. Maar dat elke Nederlandse belastingbetaler daaraan gedwongen meebetaalt, dat is, zelfs in een land van melk en honing, een misstand. Misschien wil de volksvertegenwoordiging bij het binnenkort te houden debat over Simons' "kaderbrief geneesmiddelen" van maart 1993 de betekenis van Spreuken 20, vers 23 nog eens goed overwegen: één weegsteen is ook bij geneesmiddelen meer dan voldoende!

Drs. A.L. Ternee

Registratie van natuur- genezers

Er komt een algemeen registratiesysteem van natuurgericht werkende therapeuten en genezers, zoals homeopathen en acupuncturisten. Daartoe is op 1 januari 1993 de Stichting RING van start gegaan. Alleen die therapeuten die voldoen aan bepaalde criteria komen voor registratie in aanmerking. RING-voorzitter Milikan deelde mee, dat patiënten, huisartsen en specialisten zo makkelijker kunnen kiezen.

Centrum voor Moermantherapie

De Moermanvereniging voor natuurlijke kankerbestrijding in Herveld en de Stichting Dokter Moerman Gezondheidscentrum in Almelo gaan samen een gezondheidscentrum oprichten ten behoeve van de Moermantherapie. Dat hebben deze beide organisaties, blijkens een bericht in het *Nederlands Dagblad* van 21 november 1992 laten weten. Het doel is kankerpatiënten, die voor hun behandeling hebben gekozen voor de Moermantherapie, al bij het begin van de behandeling zo goed mogelijk te instrueren en te begeleiden. Daar-

door zou de therapie optimaal kunnen worden benut. Ook wil het centrum, geheel trouw aan Moermans primitieve opvattingen, een rol gaan spelen bij de preventie van kanker. Maar eerst moeten er fondsen worden geworven. De stichtingskosten worden geraamd op f 6,5 miljoen.

De maretak in het ziekenfonds?

Op 25 augustus 1992 heeft, blijkens een bericht in het Pharmaceutisch Weekblad van januari 1993, de Commissie voor Beroepszaken van de Ziekenfondsraad een uitspraak gedaan over de verstrekking van het antroposofische preparaat **Isador**. Dat is een produkt, dat door Rudolf Steiner destijds werd aanbevolen als middel tegen kanker. Hij was op dat idee gekomen, niet door onderzoek bij kankerpatiënten, maar door de parasitaire groeiwijze van de maretak (ook wel mistletoe), die ondanks dit parasiteren de gastheerplant nooit doodt. Dankzij een koninklijk besluit heeft de Nederlandse overheid destijds dit kwakzalversprodukt vrijgesteld van de gebruikelijke registratie-eisen en het desniettemin voor ziekenfondsverzekeren als verstrekking erkend.

Zorgverzekeraar Oost-Nederland had in 1991 een verzekerde laten weten dat er geen recht bestond op verstrekking van Isador. Dit middel is bestemd voor injectie en is niet geregistreerd. De zorgverzekeraar stelde daarom dat het in strijd met de Wet op de Geneesmiddelenvoorziening in de handel is en derhalve niet voor vergoeding in aanmerking komt. Voor de geïnteresseerden in de juridische kant van de zaak zij hier verwezen naar het oorspronkelijke artikel (PW 129 Nr. 1; p.25). De Commissie was van mening dat de beslissing van de zorgverzekeraar formeel juist is geweest. Desalniettemin verzoekt zij de zorgverzekeraar de beslissing te herzien ten gunste van de verzekerde. De Commissie motiveert dit door er op te wijzen, dat de formele registratieplicht voor parenterale homeopathische middelen kennelijk al jaren nagenoeg buiten toepassing is. De staatssecretaris heeft de Inspectie in deze ook uitdrukkelijk om terughoudendheid bij het toezicht en de opsporing te betrachten. Kwakzalverij, beschermd en bevorderd door de overheid!

Hedendaagse kwakzalverij II

Alternatieve geneeswijzen nader beschouwd

Hieronder volgt het tweede deel van de z.g. Martyriumlezing, die de voorzitter van de Vereniging tegen de Kwakzalverij, C.N.M. Renckens uitsprak op 29 oktober vorig jaar in de Openbare bibliotheek aan het Roelof Hartplein te Amsterdam. Zulks ter gelegenheid van de verschijning van zijn boek "Hedendaagse Kwakzalverij" (uitg. Prometheus, prijs f 18,90). Het eerste deel van de lezing verscheen in het februarinummer van ons Actieblad.

Geneeskunde en kwakzalverij na 1850

Tussen 1840 en 1870 werd de natuurwetenschappelijke denkwijze geïntroduceerd in de geneeskunde. De bloei van de natuurwetenschappen werd in die tijd zeer bevorderd door het zo gunstige geestelijke klimaat van het positivisme. Frankrijk en Duitsland liepen hierin voorop en aanvankelijk kreeg de natuurwetenschappelijke denkwijze in ons land slechts waardering bij enkele jonge, progressieve medici. Nog tientallen jaren lang zou er bij de benoemingen van hoogleraren aan de medische opleidingen in ons land elke keer weer competitie bestaan tussen aanhangers van de traditionele "natuurfilosofische" denkwijze (met zijn afkeer en minachting voor het experiment en zijn gehechtheid aan begrippen als "levenskracht" en "vitale energie"; een manier van denken, die wij thans als "holistisch" betitelen) en vertegenwoordigers van de modernere natuurwetenschappelijke stroming (een manier van werken, die alterneuten thans vol minachting als "reductionistisch" betitelen). Aan het eind van de vorige eeuw werd deze richtingstrijd definitief beslecht in het voordeel van de natuurwetenschappelijke stroming, die steeds meer successen ging boeken.

Jonge, vooruitstrevende medici, allen behorend tot de aanhangers van de natuurwetenschappelijke stroming, richtten in 1849 de Nederlandse Maatschappij ter bevordering der Geneeskunst (N.M.G.) op. Deze vereniging streefde naar uniformering en academisering van de geneeskunde. In 1851 werd het *Nederlands Tijdschrift voor Geneeskunde* opgericht en uit de oude jaargangen van dat tijdschrift kan men kennismaken van de wijze waarop door toepassing van scheikunde, natuurkunde en microscopie de aard van veel ziekten en fysiologische processen werd vastgesteld.

De N.M.G. streefde naar een betere wettelijke regeling van de uitoefening van de geneeskunde en vond gehoor bij Thorbecke, die in 1865 zijn Gezondheidswetten door het parlement loodste, met als meest bekende de Wet op de Uitoefening der Geneeskunst. Geleidelijk werden daarop de "klinische scholen" opgeheven en kwam de opleiding tot arts geheel te berusten bij de universiteiten. Ieder, die de geneeskunde uitoefende zonder artsenopleiding, was wetsovertreder en strafbaar. Reeds vanaf de inwerkingtreding van de wet werd deze op grote schaal overtreden en justitie en geneeskundige inspecties waren niet in staat of niet gemotiveerd om onbevoegden krachtig genoeg te vervolgen en te bestraffen. De klassieke kwakzalvermarktschreeuwer verdween door de wetgeving natuurlijk wel van het toneel en een minder grijpbare vorm van kwakzalverij ontstond. In de periode tussen 1865 en 1940 bestond de voornaamste vorm van kwakzalverij uit het te koop aanbieden van geheime geneesmiddelen, de zogenaamde "patentmiddelen". Het was dan ook geen toeval, dat mijn verre voorgangers, de gebroeders Bruinisma, zich vooral concentreerden op de strijd tegen dit grote kwaad. De handel in geheimmiddelen werd gedreven door zeer grote, vaak internationaal opererende bedrijven, die over aanzienlijk kapitaal en dus invloed op de media beschikten. De Bruinisma's publiceerden in 1878 het boek *De kwakzalverij met geneesmiddelen en de middelen om haar te bestrijden* en in diezelfde periode de brochure *De hedendaagse kwakzalver*. In 1881 waren zij de oprichters van de Vereniging tegen de Kwakzalverij (VTK), waarvan ik thans het voorzitterschap mag bekleden. De Vereniging hield zich bezig met het voor de rechter brengen van allerlei kwakzalvers, die er ook nog steeds waren, zoals slaapsters, strijkers, oplichters werkend met zogenaamde magnetische en elektrische apparaten, iriscopisten en urinekijkers. Daarnaast onderschepte de vereniging op grote schaal patentmiddelen, die vervolgens in gerenommeerde laboratoria chemisch werden geanalyseerd, waarna de resultaten in het *Maandblad tegen de Kwakzalverij* werden gepubliceerd. In 1931 verscheen een bundeling van de in vijftig jaar strijd geanalyseerde middelen in boekvorm en dat boekje *De Kwakzalversmiddelen*, antiquarisch nog af en toe verkrijgbaar, vormt vermakelijke lectuur. De begeleidende commentaren zijn zeer belerend en sarcastisch van toon. Er staan 882 verschillende middelen in beschreven, gerubriceerd naar indicatiegebied. Zo is er een rubriek "Damesmiddelen" (om abortus op te wekken), een rubriek "Middelen tegen geheime Ziekten" (tegen geslachtsziekten!), een rubriek haargroeimiddelen (een probleem, zo oud als de weg naar Rome!) en een grote groep "Middelen tegen ongeveer alle kwalen".

Periodiek laaide in de politiek de discussie op over de vraag of het artsenmonopolie gehandhaafd zou moeten worden. Vooraanstaande confessionele politici als De Savornin Lohman ("Men vervolgt naar het schijnt vooral mensen welke meer genezen dan de dokters. Het is vaak een quaestie van concurrentie") en Abraham Kuyper ("Ik deel niet in dien algemeenen kwakzalvershaat") betoonden zich in 1901 voorstander van uitbreiding van de bevoegdheden van niet-academische genezers. In 1913 richtten drie juristen, Van Hamel, Van Houten en Van Holthen tot Echten, zich met een request tot de Tweede Kamer. Zij vroegen daarin om afschaffing van het artsenmonopolie en tot het maken van de geneeskunde tot een vrij beroep. De N.M.G. en de V.T.K. verklaarden zich, opkomend voor het lijdende deel der mensheid, felle tegenstanders van wetswijziging. De regering stelde twee commissies in: één om een wetswijziging voor te bereiden en een andere, die de waarde van de vigerende niet-academische geneeswijzen moest onderzoeken. Deze laatste commissie met o.a. vooraanstaande medici als Treub en Pekelharing,

concludeerde in 1919 dat met de niet-academische geneeswijzen geen opzienbarende resultaten werden geboekt en bepleitte handhaving van de wetenschappelijke voorbereiding van beoefenaren der geneeskunst en aldus geschiedde ook.

Geneeskunde en kwakzalverij na de Tweede Wereldoorlog

Na de Tweede Wereldoorlog bestond de kwakzalverij uit activiteiten als **gebedsgenezing** (bekend is de affaire Greet Hofmans), **kruidengeneeskunde** (bekend geworden is de affaire Van de Moosdijk), de **aardstralenmanie** (met de verkoop van ontstralingskastjes als kwakzalverij. Zeer beroemd was Mieremet, het **magnetiseren** (met als onbetwiste coryfee Gerard Croiset, gesteund door zijn compagnon Tenhaeff, de eerste professor in de parapsychologie ter wereld. Waarin een klein land groot kan zijn!) en - zeer aarzelend en numeriek volstrekt onbetekenend - artsen, die zich met "**onorthodoxe**" geneeswijzen gingen bezighouden (bekend zijn de kanker-dokters Samuels en Moerman):

De Wet op de uitoefening der geneeskunst is dan nog steeds geldig en wordt ook letterlijk toegepast. Met de regelmaat van de klok stonden kwakzalvers als Stegeman (het Staphorster Boertje) e.d. voor de rechter. De tactiek van de verdediger was er steeds op gericht om de rechter er van de overtuigen, dat er van echte uitoefening van de geneeskunde geen sprake was of dat de betrokken wetsovertreder uit overmacht had gehandeld. In de jaren zestig veranderen de onbevoegden, met in de frontlinie de magnetiseurs en natuurgenezers (begrippen, die destijds min of meer door elkaar gebruikt werden) van tactiek en werd met toenemend zelfbewustzijn gesteld, dat wie geneest gelijk heeft en dat er ook "alternatieve" zienswijzen en geneeswijzen zouden bestaan, waarvan de betekenis allerminst onderschat zou mogen worden. Rechters gingen er geleidelijk aan steeds vaker van af zien om paranormale genezers te straffen, immers iemand die de volksgezondheid bevordert behoorde niet gestraft te worden. De kwakzalvers brachten als getuige à décharge talrijke tevreden "patiënten" mee naar de rechtzaal, die vaak op pathetische wijze de kwaliteiten der kwakzalver aanprezen. Magnetiseurs en natuurgenezers hadden zich inmiddels verenigd in Nederlandse Werkgroep van Praktiserende genezers (NWP), die zich via haar voorzitter, mr. A. van Doorninck, in 1958 met een door 34.317 patiënten en sympathisanten ondertekend verzoekschrift richtte tot de Tweede Kamer. Daarin werd aangedrongen op directe beëindiging van rechtsvervolgving van "bonafide" en succesvolle magnetiseurs. De kamer reageerde verdeeld en drong aan op nader onderzoek. Het TNO kreeg opdracht om de wetenschappelijke gegevens met betrekking tot de effecten van paranormale therapie te onderzoeken. De conclusie luidde, dat er onvoldoende aanwijzingen waren voor een positief oordeel. Minister Veldkamp liet weten voorlopig geen bevoegdheid van paranormale genezers te zullen geven, maar installeerde begin 1960 de Werkgroep Muntendam voor nader onderzoek. Deze concludeerde dat het onmogelijk is om betrouwbare en onbetrouwbare paranormale genezers van elkaar te onderscheiden en dat het derhalve onverantwoord is hen een bepaalde bevoegdheid toe te kennen. Zonder wetswijziging is de regering echter al aan het eind van de jaren vijftig tegemoet gekomen aan de wensen van de NWP en wordt de vervolging van paranormale genezers beperkt tot gevallen waarin sprake is van "merkelijke schade en bedrog".

Ontstaan en bloei der alternatieve geneeskunde

De staatscommissies volgen elkaar daarna op: na de werkgroep-Muntendam stelt de regering in 1966 de Cie-Peters in, waarin vier vertegenwoordigers van de KNMG. Deze commissie brengt in 1972 het advies uit de strafbaarheid van onbevoegden op te heffen, maar is tegen erkenning van bevoegdheden voor deze genezers. Een paar jaar later verschijnt het verslag van de Cie-De Vreeze. Deze deed het voorstel om grenzen te stellen in de medische beroepsuitoefening en aan paranormale genezers een bepaalde mate van bevoegdheid te geven. De regering gaat nog niet over tot wetswijziging maar stelt de Commissie Alternatieve Geneeswijzen in onder leiding van

prof. P. Muntendam. Het eindrapport verschijnt in 1982 en daarin staan aanbevelingen om over te gaan tot erkenning van allerlei soorten alternatieve geneeswijzen en ook pleit men voor meer onderzoek en onderwijs in alternatieve geneeswijzen. Deze conclusies waren voorspelbaar, want de commissie bestond voor ruim de helft uit alternatieve artsen of personen, die sympathiek tegenover dit tijdsverschijnsel stonden! De regering Van Agt legt de aanbevelingen van de commissie grotendeels naast zich neer en ook de KNMG was zeer ongelukkig met dat rapport.

Ongemerkt had de strijd rond de erkenning en acceptatie van paranormale geneeswijzen zich inmiddels uitgebreid tot wat toen was gaan heten "alternatieve geneeswijzen". Deze feiten zijn praktisch vergeten, maar de omstandigheid dat een willekeurige zakenman, die zich in het weekend wat verdiept heeft in het jargon van bijvoorbeeld de homeopathie, op maandag ongestraft een bord aan zijn deur mag spijkeren en een bloeiende praktijk kan beginnen, die verworvenheid danken homeopathen, maar evenzeer iriscopisten, acupuncturisten, natuurgenezers, manueeltherapeuten, etc., etc. aan de jarenlange taaië strijd van eenvoudige, vaak ongeletterde en ongeschoolde strijkers en knijpers!

Want de paranormale genezers kregen in de jaren zeventig gezelschap! Spreker studeerde geneeskunde in de tweede helft van de jaren zestig en ik kan u verzekeren, dat er in die tijd nog absoluut niets te merken was van zoiets als een alternatieve geneeskunde. Het begrip "homeopathie" was mij tot nog vele jaren na het behalen van het artsdiploma (in 1971) volstrekt onbekend. Tegenwoordig bevindt zich in vrijwel elk Nederlands huisgezin een of andere vorm van homeopathie in het medicijnkastje! Vrijwel geen enkele arts ontkomt er nog aan om in zijn spreekkamer met patiënten de waarde van deze negentiende eeuwse onzin te bespreken.

De cijfers spreken boekdelen. Het proefschrift van Bakker uit 1969 getiteld *Kwakzalverij en onbevoegd uitoefenen der geneeskunst* geeft een globale schatting van deze sector in 1968. In die tijd was de kwakzalverij nog vrijwel uitsluitend in handen van magnetiseurs, kruidendokters en gebedsgenezers. Van de ongeveer 500 genezers waren er 350 magnetiseur. Het aantal patiënten dat in dat jaar gebruik maakte van een onbevoegde bedroeg zo'n 100.000. Het aantal patiëntencontacten met deze hulpverleners bedroeg ongeveer 2,5 miljoen. Haas schatte in diezelfde tijd het aantal contacten op 3,5 miljoen. Het aantal artsen, dat onorthodoxe geneeswijzen toepaste, was in die tijd nog zeer gering.

Van Dijk en Aakster publiceerden cijfers over 1979, dus zo'n tien jaar later. Zij schatten het aantal kwakzalvers, die toen al "alternatieve genezers" heetten, op 2448. Daarvan waren er 700 arts! Het aantal patiëntencontacten met genezers bedroeg toen reeds 7 miljoen per jaar.

In september 1987 publiceerde de Nationale Raad voor de Volksgezondheid de *Studie Kwantitatieve betekenis Alternatieve Geneeswijzen in de jaren Tachtig*. Het onderzoek bleef beperkt tot de genezers die aangesloten waren bij een organisatie voor alternatieve geneeskunde. Dat aantal bedroeg in 1986 al 4120 personen, die tezamen maar liefst 1 miljoen Nederlanders behandelden, hetgeen leidde tot 12,5 miljoen contacten per jaar. Deze slachtoffers betaalden daarvoor naar schatting 570 miljoen gulden per jaar. Van de 4120 genezers waren er 819 arts, 1648 fysiotherapeut en 1653 onbevoegd in de zin der wet. Het aantal niet-georganiseerde genezers werd door de onderzoeker geschat op ongeveer 5000.

Recente gegevens van het CBS laten zien, dat de alternatieve consumptie nog onverminderd is, hoewel er sinds 1988 een soort plateau fase bereikt lijkt te zijn. Binnen de beroepsgroep van de artsen blijven de alternatieve artsen een kwantitatief onbetekend clubje zonder enige status. Zij zijn niet in staat geweest om wetenschappelijke gegevens te produceren, die de waarde van hun geneeswijzen zou kunnen ondersteunen en aan de universitaire artsenopleidingen wordt er, hoewel er bij studenten grote belangstelling voor bestaat, nauwelijks aandacht aan alternatieve geneeswijzen geschonken. Veel alternatieve artsen richten zich, bij gebrek aan succes in eigen

vakkring, maar rechtstreeks tot de leek in allerlei damesbladen, televisieprogramma's en patiëntenverenigingen (homeopathen, antroposofen, Moerman-artsen, enzymtherapeuten, etc.). Dat het laakbaar is om "medische opvattingen", die binnen de kring der vakbroeders niet geaccepteerd zijn, uit te dragen naar de leek, daarvan hebben alternatieve artsen zich nog nooit iets aangetrokken!

Een verklaring mogelijk?

Voor de verklaring van de enorme groei der alternatieve geneeskunde, die de traditionele kwakzalverij bijna geheel heeft verdrongen, moet naar psychologische en cultuursociologische factoren worden gezocht. Kousbroek stelde eens: "De tragiek van Nederland is de geringe weerstand tegen modeverschijnselen. Modieuze denkbelden worden in Nederland omhelsd met een hartstocht en een extremisme die in andere landen niet wordt gezien, en even later wordt alles, met inbegrip van de eventuele verstandige uitgangspunten waar de mode op gebaseerd was, weer weggevaagd voor de volgende collectieve verstandsverbijstering". Kousbroek zocht de verklaring voor dit fenomeen in heilsverwachtingen en het ontbreken van historisch besef. Hoe het ook zij: voor een eenvoudig arts is dit alles niet te verklaren. De aanblik van bijna een gans volk, dat zich koestert aan de borst van een dode mus, roept bij hem slechts verbazing en onbegrip op. Voor het vinden van een sluitende verklaring van dit verbluffende verschijnsel is de geneeskunde volledig aangewezen op de hulp van andere takken van wetenschap. Hier ligt naar mijn mening een vruchtbaar onderzoeksterrein voor sociologen, psychologen, antropologen en criminologen, waarbij deze laatste discipline zich kan beperken tot de aanbodzijde van deze markt van welzijn en geluk.

Reden tot zorg?

Waarom zouden wij ons zo druk maken over dit tragikomische verschijnsel? Het kan toch weinig kwaad en de mensen zijn zo welvarend, dat ze het makkelijk kunnen betalen? Zijn de reguliere artsen soms toch bang voor concurrentie? En er zullen toch in ieder geval af en toe successen bereikt worden dankzij het placebo-effect. Wat kan daar nou tegen zijn?

Ach, inderdaad, de financiële schade is voor de Nederlander in het algemeen wel te dragen. Er zijn uitzonderingen (Wij kennen gevallen, waarin mensen met een dodelijke ziekte hun hele kapitaal verspeelden aan een genezer, die hen genezing beloofde. Dit zijn dan meestal artsen), maar in een land waar per jaar 1 miljard wordt uitgegeven in de prostitutie, vijftig miljoen aan vuurwerk rond de jaarwisseling en naar schatting een kwart miljard aan schoonheidsbehandelingen, waarmee ik overigens niets ten nadele van deze branche wil zeggen, in zo'n land is de driekwart miljard besteed aan alternatieve hulpverlening en medicatie makkelijk op te brengen.

Voorals psychologen zijn voorstander van het nastreven van een maximaal placebo-effect in de geneeskunde en vergoelijken daarom soms het toepassen van alternatieve behandelmethoden. Het is inderdaad juist, dat soms een krachtig suggestief effect bereikt kan worden als zowel patiënt als behandelaar beiden geloven in de waarde van een onwerkzame therapie. Bewonderaars van dit soort placebo-effecten realiseren zich echter onvoldoende dat in een dergelijke situatie een naïeve, onkritische behandelaar een *conditio sine qua non* is, met alle nadelige gevolgen voor de patiënt.

Maar er zijn andere nadelen en risico's. Ik noem er, in navolging van Van der Smagt vier:

- Een reëel risico is reeds gebleken uit de casus, die ik u in het begin van mijn verhaal heb beschreven: een adequate therapie kan gemakkelijk te laat worden ingesteld. Soms gaat kostbare tijd verloren en kan een ziekte voortschrijden van een nog geneeslijk stadium naar een ongeneeslijk stadium. De vrouw, die zich met een knobbel in de borst direct onder behandeling stelt van een Moerman-arts, een dergelijke vrouw verkeert in levensgevaar. Dat geldt vooral als de Moerman-arts volledig te goeder trouw is en oprecht gelooft in de werking van het onsmakelijke dieet.

- Alternatieve geneeswijzen bevorderen medicalisering en somatische fixatie. Medicalisering is het zoeken van medische oplossingen voor niet-medische problemen. Onder somatische fixatie verstaat men het verschijnsel dat lichamelijke klachten veroorzaakt door psycho-sociale problematiek onevenredig grote aandacht krijgen, waarbij in het contact met de arts de niet-medische problemen naar de achtergrond worden gedrongen zodat ze onbereikbaar en onoplosbaar worden.
- Deze geneeswijzen bieden mensen met een ernstige ziekte in plaats van begeleiding valse hoop en induceren bovendien nogal eens schuldgevoelens als de voorgeschreven rituelen en strenge regimes niet nauwgezet worden gevolgd. Het volgen van een Moerman-dieet houdt mensen bijna de hele dag bezig door de omslachtige bereidingswijze en isoleert de patiënt vaak onnodig van zijn vrienden en kennissen, van wie niet verwacht worden dat zij de patiënt ten eten vragen en dan ook dergelijk voedsel kunnen of willen bereiden.
- Een laatste bezwaar is dat in de alternatieve geneeskunde aan patiënten een absurde voorstelling van de anatomie, fysiologie en therapie van ziekte wordt voorgehouden. Zo heb ik zelf eens bij een buikoperatie op heftig aandringen van de patiënt een minder gunstige snede gemaakt, omdat de patiënt er van overtuigd was dat er anders een meridiaan zou worden doorgesneden.

Van der Smagts conclusie, dat alternatieve geneeswijzen schadelijk zijn voor de volksgezondheid, is dan ook zonder twijfel juist! De bloei van de alternatieve geneeskunde is dan ook voor zeer veel artsen een punt van grote zorg.

Afsluiting

Dames en heren, het zou in mijn ogen voor de volksgezondheid een zegen zijn als de geneeskunde voortaan weer uitsluitend beoefend zou worden door mensen, die daarin een universitaire opleiding hebben gevolgd. Alleen al voor de mogelijkheid om een diagnose te stellen, een minimum-voorwaarde voor het instellen van een juiste behandeling, is een dergelijke opleiding immers onontbeerlijk. En al die artsen zouden dan natuurlijk dezelfde taal moeten spreken. Immers voor een patiënt is er geen grotere ramp dan het hebben van twee artsen, die elkaar tegenspreken. De Engelse dichter Pope schreef het reeds in 1731, al ging het over theologen: "Who shall decide, when Doctors disagree?" Een uniforme beroepsuitoefening door artsen is een onmisbare hoeksteen voor het vertrouwen dat patiënten in hun arts moeten kunnen hebben. Artsen met alternatieve opvattingen beweren totaal andere zaken dan zij tijdens hun opleiding hebben geleerd en alleen aan die universitair verworven kennis danken zij hun titel, hun status, hun privileges en het vertrouwen van hun patiënt. Alternatieve artsen beschamen hun leermeesters, zij schaden de status van het beroep en zouden zo consequent moeten zijn hun artsenbul in te leveren.

Terwijl ik deze woorden uitspreek schieten mij dichtregels te binnen van Nederlandse beste thans levende dichter. Het is een dichter die recent zeer ernstig ziek is geweest en die zijn leven dankt aan de reguliere medische behandeling die hij daarvoor onderging. Als hij afhankelijk was geweest van de alternatieve geneeskunde, dan zou Jean Pierre Rawie, want over hem spreek ik, geen post-pancreatische periode meer hebben gehad. En aan zijn post-pancreatische gedicht *Interieur*, uit zijn laatste bundel *Onmogelijk geluk*, ontleen ik de regels, die bij mij opkwamen tijdens het uitspreken van die afsluitende vrome wens:

*Bij wie is wat ik lief heb nog in trek?
Het meeste is al eeuwen uit de mode.*

Maar misschien vergis ik mij en steekt u mij straks tijdens de "levendige gedachtenwisseling" wel een hart onder de riem!